

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.20>

СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ ПІДХОДИ

Жданова А.В.,
аспірантка 2 року навчання
юридичного факультету
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Жданова А.В. Суб'єкти кримінальних правопорушень в умовах глобалізації: виклики та нові підходи.

У статті розглянуті питання, пов'язані з впливом глобалізації на формування нових суб'єктів кримінальних правопорушень. Глобалізація як всесвітній процес, що охоплює економічні, політичні, соціальні та правові аспекти, має значний вплив на кримінальне право, зокрема, на визначення суб'єктів правопорушень, що виникають унаслідок технологічних, економічних та загальносвітових змін. Автором стверджується, що зміни в світовому порядку, такі як розвиток міжнародних корпорацій, еволюція новітніх технологій і активна інтеграція ринків, сприяють виникненню нових типів правопорушників, серед яких особливо виділяються юридичні особи, кіберзлочинці та суб'єкти, пов'язані з використанням штучного інтелекту і криптовалют.

Зокрема, у статті акцентується увага на розширенні кримінальної відповідальності для юридичних осіб, що через порушення законодавства або відсутність належного контролю можуть стати учасниками злочинної діяльності. Це підкріплюється прикладами європейського законодавства, що зобов'язує компанії контролювати внутрішні процеси, пов'язані з корупцією, та посилення відповідальності для фінансових установ через масштабні штрафи за відмивання грошей.

Ще одним важливим аспектом є розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту, що ставить питання про відповідальність за порушення, скоєні автономними системами. Автором наводяться приклади європейського законодавства, що регулює відповідальність за використання автономних транспортних засобів і інших технологій. У статті також розглядається проблема кіберзлочинності, що активно розвивається у цифрову еру, і законодавчі ініціативи для боротьби з такими злочинними діячами, включаючи зусилля ЄС щодо криміналізації кіберзлочинів і захисту персональних даних через GDPR.

Особливу увагу приділено новим викликам, що виникають із розвитком криптовалют, таких як фінансові шахрайства та певні злочинні схеми. Автором наведено приклад популярної платформи BitConnect, що стала об'єктом судових позовів через шахрайство з криптовалютами. У статті підкреслено важливість адаптації національних правових систем до цих нових форм злочинної діяльності, адже глобалізація змушує закони постійно оновлюватися.

Загалом, автор вважає, що глобалізація вимагає від правових систем постійної адаптації, зокрема в частині визначення нових суб'єктів кримінальних правопорушень. У статті зроблено висновки, що ефективне юридичне забезпечення у глобалізованому світі можливе лише через взаємодію національних та міжнародних правових систем, що дозволяє своєчасно реагувати на нові виклики в кримінальному праві.

Ключові слова: глобалізація, суб'єкт кримінального правопорушення, правова глобалізація, кіберзлочинність, штучний інтелект, юридичні особи, законодавство, міжнародне співробітництво, справедлива рівновага, кримінальне правопорушення.

Zhdanova A.V. Subjects of criminal offenses in the context of globalization: challenges and new approaches.

The article examines issues related to the impact of globalization on the formation of new subjects of criminal offenses. Globalization, as an all-encompassing process affecting economic, political, social,

and legal aspects, significantly influences criminal law, particularly in defining the subjects of offenses arising from technological, economic, and global changes. The author argues that changes in the global order, such as the development of multinational corporations, the evolution of emerging technologies, and active market integration, contribute to the emergence of new types of offenders, among which legal entities, cybercriminals, and subjects related to the use of artificial intelligence and cryptocurrencies are particularly notable.

The article emphasizes the expansion of criminal liability for legal entities, which, due to violations of legislation or lack of proper control, can become involved in criminal activities. This is supported by examples from European legislation, which requires companies to monitor internal processes related to corruption and strengthens the responsibility of financial institutions through large fines for money laundering.

Another important aspect is the development of technologies, particularly artificial intelligence, which raises questions about responsibility for offenses committed by autonomous systems. The author provides examples of European legislation regulating the liability for the use of autonomous vehicles and other technologies. The article also addresses the issue of cybercrime, which is rapidly developing in the digital era, and legislative initiatives to combat such criminal actors, including EU efforts to criminalize cybercrime and protect personal data through GDPR.

Particular attention is given to the new challenges arising from the development of cryptocurrencies, such as financial fraud and certain grey-market schemes. The author presents the case of the popular platform BitConnect, which became the subject of lawsuits due to cryptocurrency fraud. The article underscores the importance of adapting national legal systems to these new forms of criminal activity, as globalization forces laws to be constantly updated.

Overall, the author believes that globalization demands constant adaptation of legal systems, particularly in terms of defining new subjects of criminal offenses. The article concludes that effective legal frameworks in a globalized world are possible only through the interaction of national and international legal systems, allowing for timely responses to new challenges in criminal law.

Key words: globalization, subject of criminal offense, legal globalization, cybercrime, artificial intelligence, legal entities, legislation, international cooperation, fair balance, criminal offense.

Постановка проблеми. Зміни у технологічному, економічному та соціальному середовищі вимагають постійної адаптації правових норм до нових реалій, що стосуються виявлення та встановлення відповідальності за новітні правопорушення. Тому сучасне кримінальне право повинно постійно оновлюватися, враховуючи нові типи правопорушників, які виникають в умовах глобалізації.

Мета дослідження: вивчення домінуючих тенденцій трансформації поняття суб'єкта кримінального правопорушення в умовах глобалізаційних процесів, що спричиняють появу нових типів суб'єктів, формування напрямків для розробки пропозицій щодо подальшого вдосконалення національної правової системи задля ефективної адаптації кримінального права до сучасних викликів.

Ступінь опрацювання проблематики. Зі змінами в технологіях, економіці та соціальних структурах виникають нові типи правопорушень, що ставлять перед кримінальним правом нові виклики. Поважна кількість вчених працюють у цьому напрямку: М.І. Хавронюк, Н.С. Юзікова, В.О. Гацелюк, С.Б. Гавриш, П.П. Андрушко, Т.М. Приходько та інші.

Виклад основного матеріалу. Поняття суб'єкта кримінального правопорушення є важливим елементом кримінального права, яке постійно розвивається, адаптуючись до змін у суспільстві та юридичних системах. Суб'єкт кримінального правопорушення визначається як особа, яка має здатність бути носієм кримінальної відповідальності, тобто може вчинити правопорушення та нести за нього відповідальність [1, ст. 18]. У 21-ому сторіччі досить активними є глобалізаційні процеси, які мають безпосередній вплив і на появу нових, раніше не досліджених, суб'єктів, що підпадають під криміналізацію.

Сьогодні глобалізація виступає одним з найважливіших чинників сучасної світової системи та визначає хід світового розвитку. Глобалізація змусила по-новому переосмислити багато законів в усіх сферах життя. Згідно з поглядами вчених на глобалізацію, жоден процес у суспільстві (економічний, політичний, правовий чи соціальний) не може бути розглянутий ізольовано. Глобалізація має вплив практично на всі сфери суспільного життя. Слід враховувати, що складність й

суперечливість глобалізаційного процесу по суті описує розвиток і загальний стан певних систем у різних країнах, та навіть у окремих регіонах [2, с. 3].

Глобалізація на сьогоднішній день є невід'ємним процесом, що характеризує сучасний етап розвитку людства. Під цим поняттям розуміється широкий набір суперечливих тенденцій та подій, зокрема:

- еволюція глобальних ідеологій та активна боротьба за створення нового світового порядку;
- значне зростання числа та впливовості міжнародних організацій, що супроводжується послабленням національного суверенітету;
- виникнення і прогрес транснаціональних корпорацій, а також розширення міжнародної торгівлі;
- активні масові міграції та утворення нових мультикультурних суспільств;
- створення глобальних медіа та поширення західної культури в усіх частинах світу [3, с. 67].

Вченим-правником В. Погорілко зазначено: «глобалізація в розвитку сучасного суспільства поступово охоплює всі сфери суспільного життя – політичну, економічну, соціальну, духовну – і зумовлює трансформації в них на всіх рівнях – міжнародному, регіональному, національному, місцевому» [4, с. 3].

Правова глобалізація є процесом формування загальносвітової системи правових норм, що впливає на міжнародне співробітництво, забезпечуючи організаційну основу для глобальних відносин. Це явище також викликає зміни на національному рівні, модифікуючи правові системи окремих держав під впливом міжнародних норм та стандартів [5, с. 7].

На думку М.А. Абдалказима, правова глобалізація відповідає наступним чинникам:

- Процесуальний аспект: цей процес охоплює участь усіх держав, а також державоподібних утворень і міжнародних організацій.
- Глобально-об'єктивний аспект: процес передбачає створення єдиної світової системи правових норм.
- Об'єктивно-телеологічний аспект: існування загальносвітової системи правових норм, що організовують і регулюють міждержавну взаємодію в різних сферах суспільного життя.
- Колабораційний аспект: під час взаємодії держав міжнародне та національне право перебувають у тісній взаємозалежності.
- Функціонально-телеологічний аспект: цей процес сприяє правовій інтеграції та інтернаціоналізації.
- Аспект взаємодії: правова інтеграція та інтернаціоналізація передбачають не лише участь держав у глобальних питаннях, але й визнання правових норм інших держав [6, с. 217].

Зростаюча тенденція до міжнародно-правової глобалізації сприяє появі нових принципів і норм права, встановлення яких раніше належало до сфери внутрішніх справ суверенних держав. Це істотно оновлює державно-правові системи членів світового співтовариства у контексті сучасних загальноновизнаних універсальних стандартів [7, с. 300].

Під впливом глобалізації в сучасному кримінальному праві з'являються нові суб'єкти кримінальних правопорушень, які відображають зміни в економічних, технологічних та соціальних процесах, що відбуваються в світі. Глобалізація сприяє транснаціоналізації кримінальних правопорушень, інтеграції ринків, розвитку нових технологій, а також посиленню взаємозалежності країн. Це призвело до виникнення нових суб'єктів, які можуть бути учасниками злочинних діянь або зазнавати відповідальності за кримінальні правопорушення.

Глобалізаційні чинники зумовили зміни у законодавстві європейських країн щодо суб'єкта злочинного діяння, які зумовлені розвитком технологій, глобалізацією, змінами в соціальних структурах, а також новими викликами в боротьбі з організованою злочинністю. Європейські країни активно адаптують свої правові системи до цих змін, включаючи відповідальність для нових суб'єктів кримінальних правопорушень.

Важливим елементом змін до законодавства є посилення відповідальності юридичних осіб за кримінальні правопорушення. Така норма включає відповідальність корпорацій, компаній, фінансових установ, державних органів, що можуть бути залучені до злочинної діяльності, як через порушення законодавства (наприклад, у сфері охорони навколишнього середовища або фінансових операцій), так і через відсутність належного контролю за діями своїх співробітників. Наприклад,

у Франції було введено новий закон Sapin II (2016), що зобов'язує великі компанії (з оборотом понад 100 мільйонів євро) впроваджувати механізми контролю і внутрішньої відповідальності за корупційні дії, що є частиною посиленої кримінальної відповідальності юридичних осіб [8]. Як зазначається міністерством юстиції США: «банк HSBC був оштрафований на мільярди доларів за відмивання грошей через свої філії в різних країнах, що стало можливим через глобальні фінансові операції компанії» [9].

Ще однією серйозною зміною є питання відповідальності за злочинні діяння, скоєні за допомогою штучного інтелекту (ШІ) або автономними системами. Внесення змін у законодавство стосується питань, хто має нести відповідальність, коли технології автономно приймають рішення, які призводять до шкоди або кримінального правопорушення.

У Європейському Союзі в 2021 році було представлено Етичні рекомендації щодо ШІ, де відзначено необхідність чіткої відповідальності за діяння, здійснені автономними системами (наприклад, у випадку з автономними транспортними засобами або роботами). Документ наголошує на тому, що відповідальність має лежати на розробниках технологій, а також на компаніях, які експлуатують ці системи, в залежності від контексту [10].

У Німеччині в 2021 році був ухвалений закон Gesetz zum autonomen Fahren, що передбачає відповідальність за використання автономних автомобілів. У разі аварії, яку спричинила автономна система, визначено, що вина може бути покладена на виробника автомобіля або компанію, що здійснює експлуатацію таких машин [11].

Кіберзлочинність стала однією з найбільших загроз у сучасному світі, оскільки це явище досить швидко розвивається. Європейські країни вносять зміни до законодавства для того, щоб посилити боротьбу з кіберзлочинами, а також забезпечити ефективне переслідування злочинців у цифровому середовищі.

У Європейському Союзі з 2018 року діє Директива щодо боротьби з кіберзлочинністю Directive (EU) 2018/1862 of the European Parliament and of the Council establishing the European Electronic Communications Code, яка встановлює чіткі вимоги до держав-членів у сфері криміналізації кіберзлочинів. Ця директива сприяє посиленню співпраці між країнами ЄС у боротьбі з кіберзлочинністю, зокрема з хакерськими атаками, крадіжкою особистих даних і іншими злочинами в Інтернеті [12].

У Франції у 2015 році були внесені зміни до ст. 323-1 Кримінального кодексу Code pénal, що дозволяють притягти до кримінальної відповідальності не тільки фізичних осіб, але й підприємства, які не забезпечують належний захист персональних даних своїх клієнтів від кібератак [13, ст. 323-1].

У ряді європейських країн посилено боротьбу з тероризмом, особливо з урахуванням нових технологій, що дозволяють терористичним групам ширше використовувати інтернет для вербування, фінансування та організації атак.

У Великій Британії були внесені зміни до Закону про боротьбу з тероризмом 2000 року Terrorism Act 2000, що дозволяють забороняти участь громадян у терористичних організаціях або діях, які сприяють екстремізму через Інтернет. Законодавчі зміни дозволяють покарати навіть за поширення терористичних матеріалів онлайн [14, ст. 1-2].

Закон LOI n 2021-998 du 30 juillet 2021 relative à la prévention d'actes de terrorisme et au renseignement (Закон № 2021-998 від 30 липня 2021 року про запобігання актам тероризму та розвідку) у Франції вводить нові заходи для боротьби з тероризмом, зокрема з використанням онлайн-платформ. Основні положення, що стосуються боротьби з тероризмом у цифровому середовищі, такі:

- Закон надає можливості для швидкого видалення контенту, що пропагує тероризм або радикалізацію. Це стосується матеріалів, що використовуються для вербування, підтримки терористичних організацій чи поширення екстремістських ідей через онлайн-платформи.
- Встановлено зобов'язання для онлайн-платформ видаляти або блокувати доступ до таких матеріалів протягом 24 годин після виявлення або повідомлення про них. У разі порушення платформи можуть бути оштрафовані [15].

Через стрімкий розвиток цифрових технологій і підвищену загрозу кіберзлочинності в Європейському Союзі приділяють особливу увагу правам людини в контексті нових форм злочинних діянь, таких як порушення приватності, фішинг, хакерські атаки та інші.

У ЄС було прийнято Регламент про захист персональних даних (GDPR), який надає більш сильний захист персональної інформації громадян. Тепер компанії і організації зобов'язані вжи-

вати заходів для захисту даних своїх користувачів, а за порушення цього закону передбачені великі штрафи та відповідальність [16].

З появою криптовалюти (Bitcoin, Ethereum та інших), яка досить стрімко розвивається, з'явилися і нові типи правопорушників, які використовують ці технології для здійснення фінансових махінацій, таких як відмивання грошей, інвесторське шахрайство, схеми Понці або фальшиві криптовалютні біржі [17].

BitConnect була популярною криптовалютною платформою, яка обіцяла інвесторам високу віддачу від вкладених коштів шляхом автоматичної торгівлі на криптовалютних ринках. Однак ця платформа мала відношення до схеми Понці, оскільки основний прибуток виплачувався не за рахунок реальних інвестицій, а за рахунок залучення нових користувачів. Інвестори могли заробляти до 40% на місяць на основі «торгових ботів», які насправді не існували. Коли нові інвестори перестали приєднуватися до системи, схема почала розсипатися, і платформа була закрита, залишивши багатьох інвесторів без грошей. Кілька осіб, пов'язаних із BitConnect, були заарештовані за шахрайство, а платформа зазнала судових позовів [18].

Висновки. В умовах глобалізації сучасне кримінальне право зазнає значних трансформацій, що стосуються і суб'єктів кримінальних правопорушень. Одним із основних наслідків глобалізаційних процесів є поява нових типів суб'єктів кримінальних правопорушень, пов'язаних із технологічними і економічними, правовими та іншими змінами. Серед таких суб'єктів можна виділити юридичних осіб, які стають учасниками кримінальних правопорушень через недостатній контроль за діяльністю своїх співробітників чи порушення законодавства у сферах екології чи фінансів. Наприклад, законодавчі зміни в Європі, такі як введення нових механізмів відповідальності для великих корпорацій, підтверджують це. Окрім того, розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту, породжує питання про відповідальність за злочини, вчинені автономними системами, законодавчі ініціативи, що стосуються цих питань, активно розвиваються у країнах Європейського Союзу.

Сучасне кримінальне право змушене адаптуватися до цифрових реалій, що відображається у введенні нових норм для боротьби з кіберзлочинами, захистом персональних даних та шахрайством із криптовалютами по всьому світу. Останні зміни до європейських законів також підвищують рівень відповідальності як для фізичних, так і для юридичних осіб, адаптуючи національні системи до нових викликів. Таким чином, глобалізація вимагає від правових систем постійної адаптації, зокрема щодо визначення суб'єктів кримінальних правопорушень, що є важливою частиною забезпечення правопорядку на національних рівнях та сприяє міжнародному співробітництву.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Гетманець О.П., Коробцова Д.В., Єжелей Ю.О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід). *Академічні візії*. 2023. № 20. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8159428>.
3. Шайгородський Ю. Глобалізація: неминучість концептуальних змін. *Політичний менеджмент*. 2012. № 3. С. 64–75. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/shaigorodskyi_globalizatsia.pdf.
4. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-ї річниці незалежності України. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 356 с. URL: <https://constitutionalist.com.ua/konstytutsijnopravovi-formy-bezposerednoi-demokratii-v-ukraini-problemy-teorii-i-praktyky/>.
5. Бірюкова А.М. Правова глобалізація: до визначення поняття. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 1. Том. 1. С. 3–7. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2018/1/tom_1/3.pdf.
6. Абдалказим М.А. Онтологічні засади впливу правової глобалізації на взаємодію конституційного права і міжнародного права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 71. С. 211–225. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2014_71_35.
7. Пендюра М.М., Лапка О.Я. Правова глобалізація: поняття, риси, критерії класифікації. *Альманах права*. 2023 рік. Випуск 14. С. 297–303. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&>

- rect=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj4qILO47mMAxXaAxAIHYmZGRYQFnoECBYQAQ&url=http%3A%2F%2Fjnas.nbu.gov.ua%2Farticle%2FUJRN-0001437399&usg=AOvVaw1kczb5p4_YCFzrBx9nCETf&opi=89978449.
8. Закон Франції: LOI n 2016-1691 du 9 décembre 2016 relative à la transparence, à la lutte contre la corruption et à la modernisation de la vie économique. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000033558528>.
 9. HSBC Holdings Plc. and HSBC Bank USA N.A. Admit to Anti-Money Laundering and Sanctions Violations URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/hsbc-holdings-plc-and-hsbc-bank-usa-na-admit-anti-money-laundering-and-sanctions-violations>.
 10. Закон ЄС: REGULATION (EU) 2024/1689 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1689>.
 11. Закон Німеччини: Gesetz zum autonomen Fahren. URL: <https://www.buzer.de/gesetz/14868/index.htm>.
 12. Директива ЄС: Directive (EU) 2018/1972 of the European Parliament and of the Council establishing the European Electronic Communications Code. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1972/oj/eng>.
 13. Кримінальний кодекс Франції: Code pénal від 01.09.1990 р. URL: <https://codes.droit.org/PDF/Code%20pénal.pdf>.
 14. Закон Великобританії: Terrorism Act 2000. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/contents>.
 15. Закон Франції: LOI n 2021-998 du 30 juillet 2021 relative à la prévention d'actes de terrorisme et au renseignement. URL: [https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043876100#:~:text=LOI%20n°%202021-998,au%20renseignement%20\(1\)%20-%20Légifrance](https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043876100#:~:text=LOI%20n°%202021-998,au%20renseignement%20(1)%20-%20Légifrance).
 16. Регламент ЄС: General Data Protection Regulation. URL: <https://gdpr-info.eu>.
 17. Єгоричева С.Б. Організація фінансового моніторингу в банках, Центр учбової літератури, 2014. 292 с. URL: https://pidru4niki.com/component/option,com_jdownloads/Itemid,999999/catpid,855/task,view.annotation/.
 18. Матеріали Міністерства юстиції США. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/bitconnect-founder-indicted-global-24-billion-cryptocurrency-scheme>.